

Yttrande över betänkandet Staten och kommunsektorn - samverkan, självstyrelse, styrning (SOU 2024:43)

Synpunkter

Helsingborgs stad anser att en ändamålsenlig samverkan mellan offentliga sektorn olika aktörer är central för dess funktion. Samverkan är ett nödvändigt verktyg för att hantera välfärdsuppdragets utmaningar och möjliggöra en fungerande flernivåstyrning. Effektiv samverkan är beroende av utvecklingen av arenor och kontaktytor som bidrar till samsyn kring gemensamma mål och intressen.

Kommunerna ansvarar för en stor del av den svenska välfärden. Eftersom förutsättningarna varierar i olika delar av landet är det viktigt att kommuner har den höga grad av frihet som kommunalt självstyre och organisationsfrihet ger.

Sammanfattningsvis framhåller Helsingborgs stad vikten av en tydlig och ömsesidig samverkan som respekterar det kommunala självstyret och säkerställer effektiv hantering av välfärdens utmaningar.

Formaliserade samråd mellan kommunsektor och staten är välkommet

Helsingborgs stad ser positivt på lagstiftningen för formaliserade samråd mellan staten och kommunsektorn. Ett formaliserat samrådsförfarande ökar möjligheten till en konstruktiv samverkan mellan regeringen och den kommunala sektorn, vilket bidrar till en gemensam förståelse av utmaningar, behov och prioriterade utvecklingsområden. Genom att lagreglera förfarandet skapas en stabilitet som förblir oberoende av och kvarstår över regeringsskiftet.

Gärna samverkan men inte ökad statlig styrning

Samtidigt reserverar sig Helsingborgs stad mot stora delar av utredningen. Begreppet samverkan används på flera ställen i utredningen för att beskriva vad som i praktiken innebär statlig styrning. Detta anser vi är missvisande. Samverkan och styrning är två olika saker och bör särskiljas. En fungerande samverkan mellan olika samhällsnivåer måste grundas på ömsesidighet, något som utredningen tenderar att förbise genom sitt fokus på statens intresse av att styra. Utredningens förslag speglar inte kommunernas behov av samverkan med staten och missar det kommunala perspektivet i frågan.

Staden ser även en övertro på statliga myndigheters operativa förmåga i utredningen. Staten och kommunsektorn har skilda uppdrag och tidigare

erfarenheter visar på svårigheter när staten förväntas agera operativt i samverkan med kommunerna. Utöver detta saknar utredningen ett utvecklat resonemang kring generella och riktade statsbidrag och deras relevans för en ändamålsenlig statlig samverkan med kommuner och regioner. Helsingborgs stad förordar generella statsbidrag som en form av effektiv samverkansmodell grundad på principen om självstyre, lokala och regionala behov samt administrativ effektivitet.

Helsingborgs stad ifrågasätter även förslaget om att stärka länsstyrelsernas samordnande roll, då detta saknar en grundlig inkludering av kommunernas perspektiv. Utredningen förutsätter att länsstyrelserna har den kompetens, förmåga och de resurser som krävs för att samordna utvecklingen i länen, vilket Helsingborgs stad ställer sig tveksam till. Förslaget om ett regionalt kommunråd under länsstyrelserna riskerar dessutom att förstärka otydligheten kring roller och mandat på regional nivå. Helsingborgs stad anser inte att en lagreglerad och styrd samverkan är nödvändig, då varje länsstyrelse redan har mandat att skapa relevanta dialogytor med kommunerna i respektive län.

Samverkan mellan kommun och stat kring civil beredskap behöver utvecklas

Helsingborgs stad delar utredningens bedömning att samverkan mellan kommunsektorn och länsstyrelserna i huvudsak är lämplig men att den bör utvecklas. Samverkan behöver involvera yrkesverksamma beredskapsspecialister i kommunerna, snarare än enbart rikta sig till direktörer eller andra chefer, vilket är fallet i Skåne. De arbetsgrupper som finns under det regionala rådet kan inte ersätta behovet av att specialisterna är närvarande när länsstyrelsen delar nödvändig information mellan staten och kommunsektorn inom det civila beredskapsområdet.

Bakgrunden till stadens bedömning är att civil beredskap som område under de senaste åren har genomgått, och även fortsättningsvis kommer att genomgå, en kunskaps- och förmågeutveckling i sällan skådad hastighet. Den ansträngda omvärldssituationen och pandemin är några orsaker till detta. Genom utvecklingens höga hastighet är det svårt för andra än de yrkesverksamma beredskapsspecialisterna att följa trender och tendenser. Även för denna yrkesgrupp finns det svårigheter att ha översikt över allt som sker i form av utredningar, satsningar, ansvarsfördelning med mera. Det kan således inte betraktas som en ändamålsenlig lösning att låta nödvändig informationsdelning mellan staten och kommunsektorn enbart ske via chefer på övergripande nivå.

Helsingborgs stad delar generellt utredningens bedömning angående SKR:s roll och funktion. Inom civil beredskap saknar SKR helt strukturer för systematisk och ändamålsenlig förankring av information och samverkan med de kommunala yrkesverksamma specialisterna. De nätverk som SKR har inom civil beredskap involverar enbart chefs- och direktörsnivå och många gånger saknas interna strukturer för återkoppling av informationsdelningen. Vidare gör staden bedömningen att SKR:s roll i det svenska beredskapssystemet delvis står i strid med den roll som länsstyrelsen har i enlighet med gällande förordningar, Förordning (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskap och Förordning (2017:868) med

länsstyrelseinstruktion). En vanligt förekommande kritik som riktas mot Länsstyrelsen Skåne av kommuner inom ramen för civil beredskap, är att kommunerna inte får den information och omvärldsbevakning som behövs för att kunna arbeta på ett ändamålsenligt sätt. Det finns därför en risk att SKR:s nuvarande roll bidrar till ett förväntansglapp mellan staten och kommunsektorn om staten upplever att informationsdelning och samverkan sker via SKR, medan de yrkesverksamma specialisterna förväntar sig att informationen ska komma från Länsstyrelsen. Detta är ett exempel på hur Helsingborgs stad anser att samverkan mellan kommunen och länsstyrelsen behöver utvecklas.

Positivt med möjlighet till digitala sammanträden och deltagande på distans

Helsingborgs stad ställer sig positiv till utredningens föreslagna ändringar i kommunallagen avseende digitala sammanträden och deltagande på distans. Utredningen bedömer att möjligheten till distansdeltagande fortsatt bör betraktas som ett komplement till fysiska möten och inte ett fullvärdigt alternativ. Staden delar denna bedömning och anser att det fysiska mötet även framöver ska utgöra grunden för demokratiskt och rättssäkert beslutsfattande.

Lagkravet på att alla deltagare ska kunna se och höra varandra på lika villkor föreslås tas bort eftersom detta krav har varit svårt att uppfylla i praktiken, särskilt vid stora digitala sammanträden under exempelvis covid-19-pandemin.

Vi delar utredningens bedömning om att det formella kravet i kommunallagen om att se och höra varandra på lika villkor begränsar möjligheterna till deltagande på distans och är svåra att uppfylla i praktiken, särskilt för fullmäktiges sammanträden. Helsingborgs stad välkomnar därför att lagkravet tas bort då det bättre anpassar regleringen efter verklighetens förutsättningar och skapar möjligheter för digitala möten att genomföras mer rättsenligt och effektivt. Utredningen föreslår även att ordföranden ska ges ett tydligt ansvar för att säkerställa vilka som deltar i mötet, att deltagarna befinner sig på lämpliga platser och att de kan följa och bidra till behandlingen av ärendena, även detta ställer sig staden positiv till.

Kommunfullmäktiges presidium får ett tydligt utpekat ansvar vid digitala sammanträden. Det är bra att utredaren tydliggör att fullmäktige presidium ska vara på plats om sammanträdet hålls digitalt och att fullmäktiges sammanträden bör äga rum på en plats dit allmänheten har tillträde.

Vidare föreslås att kommunerna själva ska kunna besluta i vilken omfattning distansdeltagande ska tillåtas samt vilken teknik som är lämplig ur ett informationssäkerhetsperspektiv. Dessa ändringar ser staden som positiva och välkomnar den ökade flexibilitet som detta innebär.

Staden anser att de föreslagna ändringarna utgör ett steg i rätt riktning för att möjliggöra moderna och rättssäkra arbetsformer inom kommunal verksamhet, samtidigt som distansdeltagande förblir ett komplement till det fysiska mötet.

När det kommer till nämnder som hanterar sekretessuppgifter önskar Helsingborgs stad ytterligare utredning för att så småningom kunna säkerställa att även de nämndernas sammanträden ska kunna hållas digitalt.

Kommunstyrelsen